

פרשת בלק

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

על עם ישראל את כעסו של הקב"ה. ויתכן שאחר שהבין שאינו ברשות עצמו, הבין גם שאינו ראוי להשתמש בשם ה' המיוחד לעם ישראל. אמנם, לאחר שהקריב קרבנות (וכפי שדרשו חז"ל שרצה רשע זה להראות שהקריב יותר ממה שהקריבו האבות הקדושים), חשב שכעת הוא כבר ראוי להשתמש בשם ה'. ויקר אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם ... וישם יי דבר בפי בלעם. ההתגלות אליו היא בשם אֱלֹהִים, אך לאחר מכן ה' שם דבר בפיו, ואז כותבת התורה בשם ה' (ובפרט שהקב"ה עשה זאת כדי שיברך את עם ישראל).

והנה, בסדר כ' פס' ז' נאמר: וַיִּקְרַ אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם וַיִּשֶׁם דְּבַר בְּפִיו. ההתגלות היא בשם ה'. אמנם, רש"י כתב ומה היא השימה הזאת ... אלא כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל אמר מה אני חוזר אצל בלק לצערו. ונתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה. אמר לו על כרחך תשוב אל בלק. עכ"ל רש"י. א"כ, ההתגלות כאן היתה רק כדי שיראה את כחו של ה' שמוליכו לאן שירצה. לכן כאן דווקא נגלה בשם ה'.

התגלות המלאך אל הגר עניין זה, אנו מוצאים גם בחומש בראשית אצל הגר: בפרשת לך לך המלאך מתגלה אל הגר בשם ה' וימצאה מלאך ה'. ושלוש פעמים בהמשך נקרא 'מלאך ה''. בשלב זה ישמעאל עדיין לא נולד, והגר אינה אלא שפחה של אברהם. המלאך מתגלה אליה בשם ה'. משא"כ בפרשת וזאת ארבעה וישמעאל אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנְּעִר וַיִּקְרַא מְלָאךְ אֱלֹהִים אֶל הַגֵּר מִן הַשָּׁמַיִם. כאן כבר נולדו ישמעאל ויצחק. הגר שהיא כעת כבר אמו של ישמעאל אינה זוכה יותר להתגלות בשם ה'. שם ה' נתייחד רק על יצחק שהוא הזרע הנבחר.

התגלות ה' לבלעם. בלעם בכל דיבוריו מזכיר את ה' בשם הו"ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לִינוּ פֹה הַלְיָלָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבַר כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְיָ אֵלַי ... אך כשה' מתגלה אליו, מתגלה בשם אֱלֹהִים וַיִּבֶא אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם ... וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל-הָאֱלֹהִים ...: ושוב, כשבלעם עונה לשרי מואב, הוא משתמש בשם ה': ... כִּי מֵאֵן יִי ... בעלונים של פרשיות שמות, וארא, ובא, בארתי ששם ה' (הו"ה) מיוחד לעם ישראל, זאת בניגוד לשם אֱלֹהִים שהוא לא שם, אלא תואר (אולי אפשר להגדיר שם כללי). בארתי שם שפרעה לא הכיר בשם ה' (ולפי הבנתו אין כח עליון המחייב משהו, ועניין האותיות והמופתים הם כמלחמה בין אליליו לבין הקב"ה). בלעם שהיתה לו דרגה מסויימת של נבואה, כן הכיר בשם ה', והוא רגיל להשתמש בשם זה. אמנם, כשה' מתגלה אליו, הוא מתגלה בשם אֱלֹהִים. וכך אנו רואים לכל אורך הפרשה.

אמנם, בכמה מקומות יש שינוי, וננסה לבאר את השינויים. על המלאך שה' שלח לטטון לו נאמר 'מלאך ה''. מביא רש"י את דרשת חז"ל: מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנעו מלחטוא שלא יחטא ויאבד: ולפי מה שכתבתי, נראה שחז"ל דרשו כן כי קוראו כאן מלאך ה', שזו מידת הרחמים. אחרי כתיב זאת עיינתי בחומש ראשוני פרשני רש"י, ושמחתי שזכני ה' לכוון למה שכתבו כמה מפרשני רש"י (ר"י קניזל, עבד המלך, הרא"ם, ועוד). וממה שעד עתה התגלה אליו בשם אֱלֹהִים, וכאן בשם ה', מוכח שהיה מלאך של רחמים. הַדְּבַר אֲשֶׁר יִשִּׁים יְיָ אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר: כאן בלעם משתמש בשם אֱלֹהִים, אולי בגלל שרצה לקללם, וידע שהוא תלוי במה שה' ישים בפיו, לכן הזכיר כאן דווקא שם אֱלֹהִים שהוא מידת הדין, כדי לעורר

הַן-עַם כְּלָבִיא יִקּוּם וְכַאֲרֵי יִתְנַשָּׂא עַד-וַיֹּאכַל פֶּתַח וְדָם-חֲלָלִים יִשְׁתָּה:
כָּרַע שָׁכֵב כַּאֲרֵי וְכָלְבִיא מִי יִקְיָמוּ

קריאת שמע וברכותיה

הראיתי למאן דהו את ספר התהלים הזה. הלה מיד ענה שיש כזו דרשה (תוס' בברכות מביאים את הירושלמי הזה). הסברתי לו שאין זה פשט הפסוק, אותו אמור להבין הקורא תוך כדי הקריאה. על כך ענה שצריך לראות מה רש"י מפרש. ואכן, בספר תהלים עם פירוש רש"י (אגב, לא ברור שהפירוש על תהלים המיוחס לרש"י הוא אכן של רש"י), על הפסוק הזה מובאת הדרשה הנזכרת, ללא כל פירוש אחר, א"כ מוכח שזה פשט הפסוק. אכן, כפי שהערתי כבר כמה פעמים, רש"י רגיל להביא מדרשי חז"ל אף שאינם פשט הכתוב. רש"י אינו ספר עזר לעולים חדשים שאינם מבינים לשון הקדש. במקומות בהם הפירוש המילולי פשוט לכל ילד המבין לשה"ק, רש"י מביא לפעמים גם דרשות שדרשו חז"ל על הפסוק, אך ודאי שאין זה הפירוש המילולי, אותו אמור הקורא להבין מעצמו. כיוצ"ב, שמעתי מלמדים המלמדים את תלמידיהם בצורה משובשת, למשל 'ורא כי אין איש' "מתרגמים" להם כדרשה שהביא רש"י. וכן על זו הדרך. דבר זה גורם לילדים לחשוב שאין אפשרות ללמוד חומש ולהבין לבד.

את שני הפסוקים הללו דרשו חז"ל על קריאת שמע הנקראת בערב ובבקר, ומסיבה זו אף בקשו לקבוע פרשה זו בקריאת שמע.

לקריאת שמע תקנו חז"ל שבע ברכות: בשחר שתיים לפני ואחת לאחריה, ובערב שתיים לפני ושתיים לאחריה. ודאי שברכות אלה לא נתקנו בזמן משה רבנו, די ברור שלא נתקנו גם בתקופת הנביאים. מסתבר שנתקנו בזמן אנכה"ג. והנה, חז"ל דרשו שבע ברכות של קריאת שמע (בערב ובבוקר) ע"ש שבע ביום הללתיך. אמנם, לית מאן דפליג שאין זה פשט הפסוק. כשדוד המלך אמר שבע ביום הללתיך, לא התכוון דווקא שבע, אלא התכוון פעמים רבות (בדיוק כמו 'שבע יפול צדיק וקם'). לפני מספר שנים ראיתי ספר תהלים עם פירוש מילולי צמוד, שאת הפסוק הנזכר פירש כדרשת חז"ל: שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך: שבע ברכות ביום מברכים על מצות קריאת שמע. כאמור, אין זה פשט הפסוק. ודאי שבזמן שכתב דוד המלך את המזמור, עדיין לא נהגו לברך ברכות קריאת שמע. לפני מספר שנים.

תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם

לפני מספר שנים, בעלון של פרשת בלק ערכו הללו רשימה של השוואות בין בלעם לבין הציונים. הרגש היהודי לא אמור לקבל השוואות מסוג זה. גם אותם רשעים עליהם נתקנה הברכה ביבנה (ולצערנו, עדיין יש רבים כאלה), סביר להניח שרשעותם עדיין אינה מגיעה לרשעותו של מייסד "דת האהבה והרחמים", בשמה נרצחו רבבות יהודים (ובשמה גם החטיאו יהודים רבים. הערה נחוצה עבור המצוטטים כמעלה גרה את מאמר חז"ל "גדול המחטיאו יותר מההורג" בהקשרים הנוחים להם). אם עליו אמרו חז"ל שעם כל רשעותו, הוא עדיין פחות רשע מבלעם, כיצד יתכן שיהודים ינסו להשוות בין יהודי אפילו רשע ככל שיהיה, לבלעם הרשע? וכל זה בלי להתייחס להוצש"ר המצויה בשפע בכתביהם של לבלרים מהסוג הנזכר, הכותבים דברים נוראים גם על יהודים יראים ושלמים, רק בגלל שאינם סבורים כמותם.

בגיטין נז. מובא המעשה של אונקלוס שבא להתגייר, ולפני כן העלה באוב את טיטוס, את בלעם ואת אותו האיש, ושאלם על כך. בסוף המעשה מסיים התלמוד: תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם. כלומר: אותו האיש יש"ו מפושעי ישראל הגדולים, עדיין טוב יותר מבלעם הנביא של אומות העולם.

בעלון מסויים המופץ בריכוזים חרדיים רגילים להביא כמעט כל שבוע דברים נגד השלטון החילוני, אך גם נגד כל מי שלפי דעתם משתף פעולה עם השלטונות. כמובן שלא תמיד ניתן למצא קשר בין עניינים מהפרשה לענייני ציונות וקנאות, לכן לפעמים ההגיגים באותו עלון לא מעידים על רמה גבוהה של הכותבים.

חלוקת הפרקים הנוצרית מול חלוקת הסדרים היהודית

נראה כי בחלוקת שני פרקים בפרשתנו ניכרת מגמה נוספת: להכשיר את בלעם הרשע. ראשי הפרקים בפרשתנו: פרק כ"ג פותח: ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחות. בלעם מקריב קרבנות (בפרט לפי דרשת חז"ל שהביא רש"י על הפס' את שבעת המזבחות). כ"ד: וירא בלעם כי טוב בעיני ה' וכו'. מצטייר כעושה דבר ה'.

כידוע, חלוקת התנ"ך לפרקים הנפוצה כיום, מקורה אינו טהור, ונעשתה על ידי גוי נוצרי שונא את ישראל, שחלק את הפרקים לפי הבנתו (פעמים רבות, ניתן להוכיח באי הבנתו את התורה הקדושה, לפי חלוקת הפרקים. חמור מזה: במקומות מסויימים חלק את הפרקים באופן המתאים לאמונתם, ונגד מה שקבלנו מחז"ל (ציון הראשון של תחלת פרק מוכיח זאת).

לפי חלוקת הסדרים היהודית, תחלת סדר כ' בפס' מי מנה עפר יעקב, המדבר בשבח עם ישראל. ציוין כי בחלוקת הסדרים בנביאים ובכתובים ניכר הרבה יותר העניין הזה בראשי הסדרים. כדאי לשים לב לחלוקה שרירותית אחרת, שנעשתה על ידי יהודי: אמנם אין לנו ידיעה ברורה מי היה אותו אחד שחילק את הפסקת הקריאות לשבעת העולים, אך למעשה חלוקה זו נדפסה בחומשים (אף שמכמה מקומות ניכר שהמסדר לא היה תלמיד חכם), וברוב הקהילות כיום נוהגים על פיה (אציין כי בקהלתנו אין מחלקים את הקריאה לפי החלוקה הנדפסת, אלא לפי שיקול דעתו של הקורא). לפי חלוקה זו מסתיימות כל העליות שבפרשה (למעט עליית כהן המסיימת 'כי ברוך הוא') בפס' המראה את אפסותו של בלעם הנאלץ פעם אחר פעם להודות כי פיו אינו ברשותו.

ב"ה, בשנים האחרונות נכרת מגמה לחזור ולהשתמש בחלוקת הסדרי היהודית. בתנ"ך קורן כבר צויינה חלוקת הסדרים, אם כי החלוקה העיקרית אצלו היא חלוקת הפרקים הנוצרית (ולפיה מצויין מניין הפסוקים). מאוחר יותר קם הגרמ"א פוזן זצ"ל והוציא לאור חמשה חומשי תורה על פי חלוקת הסדרים. בשנים האחרונות, הגדיל לעשות ידידי הרה"ג בצלאל אריאל שליט"א והוציא לאור את כל כ"ד כתבי הקדש במהדורה משובחת עם הרבה מעלות, כאשר כל כתבי הקדש מסודרים אך ורק לפי חלוקת הסדרים היהודית (לתנ"ך מצורף דף עם טבלא של השוואות לחלוקת הפרקים). ההוצאה נקראת **שיבה לבצרון**. הרב אריאל (בנספת, עמ' כט) מבאר כי ממצאי חלוקת הפרקים הנוצרית טרחו בכמה מקומות לציין תחלת פרק במקומות בו מתוארת רוע לב האדם ובמיוחד חטאי עם ישראל. ע"ש שמביא כמה דוגמאות לכך.

להערות והארות בענייני העלון:

יחזקאל נוימן קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com. וכן בקו התורה והמצוה 0773541079 ניתן לתרום (גם הנצחות לע"נ, להצלחת, וכד') בעמדות נדרים פלוס: 'עדת יראים-אשטרייך' לשונית 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'.

זמני התפלות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אשטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב'):

עד סוף חדרש תמוז: מנחה בחול: 7:35. מנחה בעש"ק ובשב"ק: 7:00. שחרית בשב"ק: 8:30. ערבית מוצש"ק: 8:15.

בשחרית: העלייה בה נקרא פסוק מה טבו נמכרת לעצמה, וכן העלייה המתחילה במי מנה עפר יעקב.

תענית י"ז בתמוז (אם חלילה לא נזכה עדיין): שחרית: בהודעה נפרדת א"ה. מנחה: 7:00.

במנחה של התענית: מעט סליחות בברכת סלח לנו, ומעט קינות בברכת בונה ירושלים (כפי שיאפשר הזמן).

כמו כן, בימי בין המצרים, בכל יום כ-5 דק' לפני תפלת מנחה יאמרו מעט קינות

יבנה המקדש: בלק: כהונה: מימן לוי: בקיהו. השיר: הזיו לך והבאר. מסכת שבת: ו. פנחס: כ'. הקוץ. ל': ישראלה.

בתענית י"ז בתמוז אחה"צ יתקיימו א"ה שיעורים לילדים בענייני דיומא בביהכ"נ דקהלתנו

לילדים מגיל 4-8: בשעה 4:15. מגיל 8 ומעלה: בשעה 6:00. דמי השתתפות לילד: 5 ₪. לילדי הקהילה: 3 ₪.